

“УКРАЇНСЬКИЙ СОЦІУМ” ПОВЕРТАЄТЬСЯ

8 квітня 2022 р. не стало Ольги Миколаївни Балакіревої. Холодні рядки – кандидат соціологічних наук, завідувач відділу моніторингових досліджень соціально-економічних трансформацій ДУ “Інститут економіки та прогнозування НАН України”, голова правління ГО “Український інститут соціальних досліджень імені Олександра Яременка”, голова правління ГО “Центр “Соціальний моніторинг”, головний редактор наукового журналу “Український соціум” – не передають ані неповторно яскравої індивідуальності, якої з нами вже понад два роки немає, ані неймовірно активної особистості, зусиллями якої так багато було створено та розпочато.

Одним з її починань був журнал “Український соціум”, заснований вже більш як два десятки років тому. З того часу журнал став визнаним в українській соціології простором презентації та обговорювання актуальних дослідень, авторських методик і сміливих теоретичних гіпотез.

І, на жаль, у скрутних умовах, в яких опинилися всі ми, смерть Ольги Миколаївни серйозно поставила питання щодо можливостей подальшого виходу у світ журналу.

Проте слідом за темною смугою приходиться світла. За трагічною призупинкою завжди настає момент вдихнути – і зрозуміти, що найкращим способом віддати шану людині буде продовжити її справу. За невпевненістю, коливаннями, розгубленістю настають усвідомлення необхідності та потреби.

І ми раді, що у відродженні журналу “Український соціум”, як у краплі води, відобразився весь океан: і терпляча готовність рецензентів працювати зі статтями – зауважимо, суто на добровільних засадах; і бажання авторів пропонувати свої результати журналу; і довіра всіх учасників, що, незважаючи на помітні проблеми та попередню паузу у “виходах” журналу, він знову вийде; і відповідальна участь редакційної колегії в довгому та непростому процесі.

І ось відроджений, відновлений, але незмінний і, сподіваємось, впізнаваний журнал “Український соціум” у Вас в руках. Це “здвоєний” номер, як і наступний – саме так вдається повернути його до нормального функціонування. І ми щиро сподіваємося, що вже з початку 2025 р. журнал повернеться до свого звичайного “квартального” виходу.

У цьому ж випуску на Вас, шановний читачу, очікує низка актуальних і, не побоїмося цих слів, соціально відповідальних статей – як і заповідала всією своєю діяльністю Ольга Миколаївна. Показово, що з десяти матеріалів власне дослідницько-аналітичного профілю (вісім статей, моніторинг громадської думки, дайджест опитувань) у шести найбезпосереднішим чином порушуються й обговорюються процеси та феномени, породжені новою “воєнною нормальністю” українського суспільства, у чотирьох – явища, що віддзеркалюють процеси євроінтеграції України.

У розділі “Суспільні трансформації: міждисциплінарний аспект” професором Василюю Подлесною порушується гостра та парадоксальна проблематика сталого суспільно-економічного розвитку в умовах воєнно-економічної циклічності. Здійснюючи макроісторичний огляд довгих циклів світової політики та використовуючи призму світ-системного підходу, авторка намагається зважити перспективи “воєнного кейнсіанства” для українського суспільства та економіки, вичленувати кризово-воєнні фази глобальних воєнно-економічних циклів і здійснити форсайт актуальних глобальних воєнно-економічних процесів, зокрема щодо перспектив війни на території України.

Зовсім інший – мезосоціальний та історично моментальний – зріз соціальних трансформацій пропонує старший науковий співробітник Ірина Дульська, яка досліджує інституційні аспекти децентралізації у складних умовах війни, зокрема процеси цифровізації територіальних громад України. Авторка ретельно аналізує як правову базу цих процесів, так і конкретні технічні, економічні, бюджетні, політичні їхні виміри, акцентуючи увагу на зміні ролі ряду ОМС в процесі цифровізації з пасивної на активну, підмуровуючи це івент-аналізом практик цифровізації ТГ з міжнародного співробітництва та вітчизняних практик цифровізації ТГ. Вагома статистична база та аналіз Індексу цифрової трансформації регіонів України роблять цю статтю особливо цікавою для практиків-управлінців.

У розділі “Соціологія” колектив авторів з Харкова під керівництвом завідувача кафедри політичної соціології Дмитра Бойка пропонує дещо провокативну адвокатуру диявола, здійснюючи спробу пошуку та обґрунтування позитивних ефектів вимушеної транзиції української вищої освіти до формату дистанційного навчання. Автори здійснюють оригінальний системний аналіз за допомогою набору емпіричних даних, зібраних у межах цілого набору методів: кабінетне дослідження, експертні інтерв’ю, фокус-групи зі студентами та випускниками, а також кількісне онлайн-опитування студентів. Повсякденний, інституційний і соціетальний рівні виявляються в оптиці аналізу, на кожному з яких автори знаходять позитивні ефекти від цих контроверсійних процесів, – незважаючи на однозначно заявлену власну критичну позицію.

Розділ “Економіка” відкривається статтею професора Ірини Яцишиної та доцента Вероніки Буториної, присвяченої управлінню сталим розвитком ЄС за допомогою інноваційної політики. Автори звертаються до детального аналізу досвіду управління сталим розвитком ЄС, вибудовуючи за допомогою регресійного аналізу моделі впливу рівня інноваційного розвитку країн ЄС на показники соціального, економічного, екологічного й узагальнюючого сталого розвитку. Поділивши країни ЄС на декілька груп, автори демонструють – евристично, але й дискусійно – гетерогенність цього впливу. Проте саме порушення такої проблематики вже є жестом дослідницького та світоглядного оптимізму, що варто уваги.

Продовжується розділ подвійною спробою наукового співробітника Олександри Курбет дослідити теоретичні підходи до визначення середнього класу на гносеологічному рівні, та проаналізувати зарубіжний шлях його формування – на онтологічному рівні. Авторка, звертаючись як до класичних, так і до сучасних напрацювань,

актуалізує важливі питання щодо умов формування середнього класу, нерівності випадків цього процесу в різних країнах та історичних умовах, його історичної конкретності. Теоретична орієнтованість цього дослідження суттєво збагачується орієнтацією авторки на велику кількість наведених статистичних даних, що робить її статтю важливою для розуміння перспектив середнього класу в Україні в умовах війни.

Нарешті, завершується розділ “Економіка” статтею наукового співробітника Марії Завгородньої та старшого наукового співробітника Елли Шелудько, в якій уважно та фахово аналізуються процеси в легкій промисловості України в умовах воєнного стану, зокрема, вплив публічних закупівель. Авторки, досліджуючи можливі та реальні мультиплікативні ефекти від функціонування легкої промисловості, зазначають важливість державної політики в цій сфері й аналізують саме під цим кутом державні закупівлі продукції легкої промисловості через систему “Prozorro”, в тому числі з точки зору потенційної політики стимулювання українських підприємств легкої промисловості та імпортозаміщення у цій галузі.

Завжди однією з особливостей журналу “Український соціум” була увага до проблематики соціальної політики. Ось і в цьому випуску завідувач відділу Вікторія Близнюк та старший науковий співробітник Ірина Терюханова пропонують аналіз де-і трансформацій статусу та практик соціального працівника у сфері охорони здоров’я у зв’язку з впровадженням МКФ в Україні. Вони здійснюють огляд моделей встановлення інвалідності, послідовно займаючи позицію апологетики принципів МКФ. Порівнявши досвід цілої низки країн, вони здійснюють пропозицію та обґрунтування інструментарію оцінювання ступеня обмеження життєдіяльності особи відповідно до WHODAS 2.0 в межах обраної ними оптики.

Аспірантка Софія Лавренюк і магістерка соціології Вікторія Одусанво пропонують мікросоціальний погляд на бар’єри у повсякденності українців з інвалідністю у період повномасштабного вторгнення Росії в Україну. Вони звертаються до актуалізації категорії ейблїзму, переглядаючи його у воєнних умовах та здійснюючи ревізію статусу осіб з інвалідністю під час війни. На базі глибинних інтерв’ю з особами з інвалідністю, проведених за власною методологією, вони вичленовують структурні, індивідуальні та психологічні бар’єри, що по-новому постають перед особами з інвалідністю, на базі чого формулюють рекомендації щодо розробки державних і суспільних програм, які підтримували б доступність для осіб з інвалідністю до ринку праці, можливостей перекваліфікації, психосоціальної підтримки, а також на створенні єдиних стандартів доступності для критичної інфраструктури.

Професор Антон Олійник, відштовхуючись від своєї публікації у газеті “Дзеркало тижня”, здійснює огляд тенденцій у громадській думці в Україні та Росії, окремо зосереджуючись на ефектах повномасштабної війни, факторній зумовленості та впливі на політичні рішення. Автор, базуючись на даних масових опитувань Київського міжнародного інституту соціології та Левада-Центру, здійснює контент-аналіз і регресійний аналіз як “відкритого”, так і “закритих” запитань, порушує проблематику демократії, пропаганди, контрпропаганди, “гуртування навколо прапора” і навіть “політик істини” (за Мішелем Фуко).

Соціологиня Валентина Демчук та аналітик Артем Гупало пропонують увазі читачів дайджест опитувань U-Report ГО “Українська Волонтерська Служба”, проведених у I–III кварталах 2024 р. В опитуваннях охоплюється різноманітна тематика – фізична активність молоді, мінна безпека й обізнаність підлітків щодо менструальної гігієни, техніки самопомоги молоді, ставлення молоді до вакцинації, індекс значущості молоді, участь молоді у процесах відновлення України, молодіжна політика та читацькі інтереси молоді. Окрім власне одновимірних розподілів, автори постійно звертаються до гендерних, вікових і регіональних специфік, що робить картину більш об’ємною та багатовимірною.

І як завжди, журнал “Український соціум” пишається можливістю інформаційно підтримати заходи в українській науці, які, незважаючи на обставини, продовжують відбуватись і надалі. І повідомлення професора Едуарда Афоніна, і цікава рецензія професора Олега Васюренка на нещодавню монографію “Система накопичувального пенсійного забезпечення в Україні: соціально-економічний вимір і захист пенсійних накопичень” (за ред. Н.М. Шелудько. Київ: Академперіодика, 2023) цю традицію відтворюють та збагачують – і сподіваємося, вони також знайдуть своїх читачів.

Ми вдячні нашим рецензентам і авторам, а також колективам ДУ “Інститут економіки та прогнозування НАН України” та ГО “Український інститут соціальних досліджень імені Олександра Яременка”, що журнал продовжує свій шлях. Приємного ознайомлення з матеріалами даного випуску – і до зустрічі у наступному, шановні читачі, автори, рецензенти, одnodумці та колеги.

Редакційна колегія журналу “Український соціум”